

Munkatársak: Mester Andrea, Bakos János (Jósa András Múzeum).

SCHOLTZ RÓBERT

276. Nyírgyulaj, Nagy-Allé

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) Ő

2007. április 16-án végzett terepjárásunk során a Nyírgyulajról Máriapócsra vezető műút D-i oldalán, egy nagy lapos, barna homokos dombháton találtuk a MOL 25. jelű lelőhelyet. Kelet felé egy mélyedésbe fut le, majd újabb magaslat nyúlik el a Gyulaji-folyás irányában. A lelőhelyen csak kevés cserép volt. A lelőhely kiterjedését 370×160 m-re becsültük, amelyből a vezeték az előzetes felmérés alapján kb. 290 m-t érint. Közelebről meg nem határozható őskori településre utaltak a leletek.

A lelőhelyet a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat 2008. március 17-én adta át. A felügyelet mellett végzett humuszolás során április 25–30. között 5–6 objektumfolt jelentkezett.

ISTVÁNOVITS ESZTER

277. Onga, Bene-halma

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) U, Sza

2008. április 20-án helyszíni szemlét végeztünk a területen, amely a település D-i határában, a 37. sz. főútvonal D-i oldalán, a 37. sz. főútvonal, a Miskolc–Szerencs vasútvonal és a főútból Alsószolca irányában kiágazó közút közötti területen található. A kutatási helyszín a terepbejárás időpontjában lucernaföld volt, a rajta álló összefüggő növényzet nem tette lehetővé, hogy a Lengyel György és Csengeri Piroska által korábban itt megtalált régészeti lelőhelyre vonatkozóan újabb adatokat nyerjünk.

A kutatási terület Ny-i sávjában, mintegy 150 m szélességben a felszínt frissen sarjadt gabona fedte. A felszín fedettsége ideális volt ahhoz, hogy ott azonosítsuk a Megay által 1951-ben megtalált régészeti lelőhelyet. A felszínen újkőkori, valamint római császárkori kerámiatöredékek jelölte régészeti lelőhelyet határoztunk meg. A felszíni leletek intenzitása közepesnek tekinthető, a szántóföldi művelés feltehetően még nem pusztította el jelentős mértékben. A lelőhely a dombláb és a síkság találkozásánál futó, 4 m-es szintkülönbség által is jelölt, megtelepedésre alkalmas peremi sávon helyezkedik el.

PUSZTAI TAMÁS

278. Oros, Nyírjes II. Hulladéklerakó

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) U, R, N

2008. október 1–31. között megelőző feltárást végeztünk a hulladéklerakó és a K-i elkerülő út közötti bekötőút tervezett nyomvonalán. Az ásatást megelőzően megállapítottuk, hogy az út nyomvonalán bejelentés nélküli földmunkát végeztek és egy lelőhelyet bolygattak meg. A létesítendő út nagyjából É–D irányú részének D felőli kb. kétharmad részén letakarították a humuszt, ill. fel-

töltötték a sávot, és az É-i vége előtt is legalább 50 m hosszan és 4 m szélesen távolították el a termőréteget. A munka kezdetén világossá vált, hogy az objektumok jelentős része már 10–15 cm mélységben észlelhető, a talajművelés nyomaiban sok cserép mutatkozott.

Munkánk során 128 objektumot tártunk fel. Közülük 2 neolit ház, 4 gödör és 1 gödörbokor; 3 késő rézkori (Pécel-Baden műveltség) ház(?), 3 sütőkemence, 1 tűzhely, 5 járósintrészlet, 1 ciszterna, 1 kút, 74 gödör, 7 gödörbokor, 2 árok és 1 cölöplyuk; 1 népvándorlás kori–kora középkori(?) lósír, 1 recens gödör és 1 árok, 13 kérdéses korú gödör, 2 árok és 1 cölöplyuk. Négy objektum természetes jelenségnek bizonyult.

Több esetben a humuszba ásott, objektum nélküli, többé-kevésbé egész szarvasmarhavázat bontottunk ki, többször más állatok csontjaival vagy cseréptörmelékkel keverten. Ez utóbbiak voltak azok, melyek csak marhavázrészekkel jelentkeztek, és olybá tűntek mint egy-egy „szemétdomb”. Máskor elúszó, sekély objektumok tartalmaztak sok edénytöredéket. Ezeket feltételeesen járósintként, planírozási réteggként értelmezhetjük.

Az érdekesebb rézkori leletek között a nyéllyukas és a kaptafa alakú kőbaltákat és egy kocsimodell kerekét említhetjük.

A 10. objektumban egy hason fekvő ló részleges vázát tártuk fel, a lószerszámzat részeivel. A nagyméretű, padkás sírt kirabolták, a ló egyetlen combcsontját 10 cm mélyen találtuk meg, a koponyából csak az alsó állkapocs maradt meg, de az is elmozdult. Hiányoztak a végtagok, a medence és a bordák többsége. A meglévő bordák is csak részben voltak a helyükön, és a bal oldali bordasort a csigolyák közelében mintha tőből levágták volna. A gerincoszlop kb. kétharmada maradt a sírban.

A lószerszámzat elemei is a sírgödör különböző helyeiről származtak. Két nagyobb és hat kisebb téglalap alakú bronzcsat, két kerek, egy D-alakú, egy nagyobb téglalap alakú vascsat és két bronzkarika került elő. Mindegyik díszítetlen. A sírföldben faszénrögöket és egy elszenesedett, nagyobb famaradványt találtunk.

Munkatársak: Lukács József régész, Kiss László régésztechnikus.

PINTYE GÁBOR

279. Orosháza, Mécses-domb

(Békés megye) Á

A Mécses-domb Orosházától ÉK-re 4 km-re, a Békéscsaba felé vezető vasútvonaltól D-re, 400 m-re található. Rajta dűlőút halad keresztül. A dűlőúttól D-re található a domb legmagasabb pontja (99 m), ahol Juhász Irén 1969-ben 18×12 m-es területen, egy kisméretű, 5×6,5 m-es templom alapjait és 13 Árpád-kori sírt tárt fel.²⁹ Kovalovszki Júlia terepbejárást végzett a területen (1964).

²⁹ JUHÁSZ I.: Régészeti Füzetek Ser. I. No 23. (1970), 69–70.

2008. április 5-én helyszíni szemlén a feltárt terület a terepen jól azonosítható volt: a dombtetőn egy kb. 10×15 m-es területen csekély számban voltak csontok és téglatöredékek. A templomtól Ny-ra és K-re azonban egy 50 m átmérőjű körben hatalmas mennyiségű, zömében közel ép állapotú embercsont hevert a földön. Néhány téglatöredéket, és Árpád-kori edénytöredéket gyűjtöttem a helyszínen. A templom körzetét körbejárva megállapíthattam, hogy a település a templomtól ÉK-re elhelyezkedő ÉK-DNy-i irányú 300×150 m-es kiemelkedő területen volt. Kisméretű 11–13. századi település lehetett, mivel a templom tágabb környezetében máshol nem kerültek elő edénytöredékek.

CSÁNYI VIKTOR

280. Orosháza, Nagyatársánc

(Csongrád megye) B, Sza, Ge

2008. május 10–18. között a Masaryk University (Brno, Csehország) munkatársai Peter Milo vezetésével magnetométeres vizsgálatokat végeztek a lelőhely területén. Egyrészt a belső területeken, illetve a sánc ívének és az ősfolyó D-i találkozásának pontjában. Ezért a két terület közötti részen terepbejárást is folytattunk, melynek során megállapítottuk, hogy népvándorlás kori telepek is találhatóak a területen.

A lelőhely D-i végében klasszikus késő szarmata edénytöredékek kerültek elő, míg a sánc közepe felé haladva gepida edénytöredékeket gyűjtöttünk. Könnyen lehet, hogy a település folytonos, vagy pedig együtt élő lakosságról van szó. Szórványosan a jelzett területen is találtunk őskori (bronzkori) kerámiát.

RÓZSA ZOLTÁN

281. Oroszlány, Gerencsérvár

(Komárom-Esztergom megye) Kk

A középkori Gerencsérvár eddig a régészetileg kutatatlan váraink közé tartozott. Az utóbbi időszak több, laikusok által végrehajtott bolygatása azonban szükségessé tette, hogy a rendelkezésre álló szűkös erőforrásokból ezeket a részeket megkutassuk. A több évre tervezett munka első szakaszában 2008 folyamán a vár központi részén kívül eső területeket vizsgáltuk. Két, egymásra merőleges, 14, illetve 20 m hosszú, 1,5 m széles kutatóárkot jelöltünk ki a vár platójának É-i részén. Részben érintettük a várárok és a plató határát, azonban itt semmiféle erődítésre/védelemre utaló nyomot nem találtunk. Az árok szélétől kicsit beljebb azonban épület(ek?) alapozásmaradványait találtuk, 3 egymással nem párhuzamos szakaszt. A közöttük levő feltöltés többrétegű, talán több pusztulási réteget jelenthetett; mindezek alatt egy pár méter szélességű, a platót körülölelő várárokkal nem párhuzamos további árok nyomát találtuk.

Egy további rövidebb kutatóárkot jelöltünk ki a vár melletti halastó gátjának DNY-ÉK-i irányú szakaszán, s itt bebizonyosodott az előző kutatóárok K-i végében megfigyelt jelenség, miszerint a gát tetejét 2–3 réteg

kővel erősítették meg, részben a jobb tartás, részben talán a rajta folyó közlekedés megkönnyítése érdekében.

A humuszban és az alatta levő rétegekben nagy mennyiségben találtunk 14–16. századi edény- és kályhaszem-töredékeket, áttört gótikus oromcsempét, valamint nagyszámú, vasból készült használati eszköz is előkerült: véső, balta, bárd, lakat, kengyel, sarkantyúk. A fa, mint meghatározó építőanyag jelenlétére a rengeteg vasszög utalt. A felszínen talált és a rétegekből előkerült bronz- és ezüstpénzek (zöme Zsigmond-kori) pontos meghatározása közelebb vihet az épületek használati idejének meghatározásához.

A vár központi részén történt falbolygatás területét a kibontott boltív megóvása érdekében a rendelkezésre álló kőanyaggal visszatemetjük.

A leletanyag a tatai Kuny Domokos Megyei Múzeumba került.

LÁSZLÓ JÁNOS – SCHMIDTMAYER RICHÁRD

282. Ozora, Dorogi-dűlő

(Tolna megye) Kö

A középkori Dorog templomát a 18–19. században többször is említik. 2008. április 12-i terepbejárással szerint helyét az Érmelléki-árok Ny-i felén, az Ozoráról Tamásiba vezető régi dűlőút É-i oldalán kb. 30×20 m-es területen, Ny-K irányban közepes sűrűségben kő- és főleg téglatörmelék jelezte, a néhány embercsontot a K-i oldalon találtam. A felszín jellege miatt a faluhely kiterjedését nem tudtam tisztázni.

K. NÉMETH ANDRÁS

283. Ozora, várkastély

(Tolna megye) Kk, Kú

2008. október 13–31. között az ozorai várkastélyt kezelő Műemlékek Nemzeti Gondnoksága megbízásából feltárást végeztünk a vár egykori Ny-i és D-i hídszerkezete környezetében, továbbá a K-i külső várfal és az ÉK-i külső torony feltételezhető helyén. (Az *illusztrációkat lásd a 243–244. oldalon!*)

A kutatás célja a kisebb megszakításokkal 1981 óta végzett épületrégészeti kutatások folytatása volt,³⁰ jelen

30 Az eddigi kutatásokról lásd: FELD I.–GERELYES I.: Késő középkori leletgyűttes az ozorai várkastélyból. *CommArchHung* 1985, 163–182.; GERELYES I.–FELD I.: Hódoltságkori leletgyűttesek az ozorai várkastélyból. *CommArchHung* 1986, 161–182.; FELD I.–KOPPÁNY T.: Az ozorai vár. In: *Ozorai Pipo emlékezete*, szerk.: Vadas Ferenc, Szekszárd, 1987, 89–95.; FELD I.–KISFALUDI J.–VÖRÖS I.–KOPPÁNY T.–GERELYES I.–MIKLÓS Zs.: Jelentés az ozorai várkastélyban és környékén 1981–85-ben végzett régészeti kutatásokról. A Béri Balogh Ádám Múzeum Évkönyve 14 (1988), 261–337.; FELD I.–GERELYES I.–GERE L.–GYÜRKY K.–TAMÁSI J.: Újabb késő középkori leletgyűttes az ozorai várkastélyból. *CommArchHung* 1989, 177–207. A fémleletek feldolgozása: GERE L.: Késő középkori és kora újkori fémleletek az ozorai várkastélyból. Budapest, 2003. A legutóbbi rövid összefoglaló: MIKLÓS Zs.: Tolna megye várai. Budapest, 2007, 278–281. (Ozora, Várkastély).